

Proefschrift Petra Pijnakker: In vertrouwen. Normatieve beschouwing over euthanasie, dementie en de schriftelijke wilsverklaring.

Petra Pijnakker behaalde haar master Geestelijke verzorging (cum laude) aan de faculteit Godgeleerdheid en Godsdienstwetenschap van de Rijksuniversiteit Groningen. Voor deze master schreef zij op basis van casuïstiek in de Geestelijke Gezondheidszorg de masterthese 'Ontdaan van leven: over geestelijk lijden, euthanasie en de hermeneutische competentie'. Na een oriëntatieperiode in Groningen in verband met dit promotieonderzoek was zij sinds 2017 verbonden aan de Leyden Academy for Vitality and Ageing en sinds 2019 aan de afdeling Public Health en Eerstelijngeneeskunde van het LUMC. Deze aanstelling

vormde een belangrijke kans om aan het onderwerp euthanasie bij patiënten met dementie te blijven werken en het in zijn volledige complexiteit te onderzoeken.

Aanleiding voor het onderzoek was mede de casus van een specialist ouderengeneeskunde die in 2016 euthanasie verleende aan een diep-demente vrouw op grond van haar eerder (wilsbekwaam opgestelde) wilsverklaring, en zich daarvoor bij alle toetsende instanties moest verantwoorden, inclusief de strafrechter (zaak-Arends). Deze casus intrigeerde om meerdere redenen en vormde mede de aanleiding tot de onderzoeksvragen in dit proefschrift.

Als achtergrond bij haar onderzoek geldt de Nederlandse *Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding* (Wtl), die sinds 2002 de mogelijkheid kent tot euthanasieverlening aan een wilsonbekwame patiënt die ondraaglijk lijdt, indien hij wilsbekwaam een schriftelijke wilsverklaring heeft opgesteld. De zorgvuldigheidseisen van artikel 2 lid 1 Wtl zijn van 'overeenkomstige toepassing', hetgeen betekent: 'zoveel als feitelijk mogelijk in de gegeven situatie van toepassing'.

Het concept 'overeenkomstige toepassing' was bij de parlementaire behandeling van de wet reeds problematisch vanwege de onbepaaldheid ervan. Ook vandaag de dag bestaan er belangrijke tegengeluiden. Toch blijkt uit dit proefschrift de situatie waarop 'overeenkomstige toepassing' betrekking heeft in de praktijk een groter bindend vermogen toe te komen dan de – tamelijk cryptische – formulering in eerste opzicht doet vermoeden.

De onderzoeksvragen in dit proefschrift zijn:

1. Welke betekenis gaat er schuil achter het concept 'overeenkomstige toepassing' van de zorgvuldigheidseisen zoals bedoeld in artikel 2 lid 2 Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl) volgens de wetsgeschiedenis, bij de toetsende instanties en in de medische praktijk?
2. Op welke wijze kan artikel 2 lid 2 Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (Wtl) fungeren als aanvaardbaar en verdedigbaar normatief kader bij levensbeëindigend handelen door artsen aan de grenzen van het domein dat de Wtl bestrijkt?

Deze vragen zijn onderzocht door gebruik te maken van een interdisciplinaire combinatie van perspectieven (geneeskunde, recht en ethiek) en van verschillende onderzoeksmethoden (historische analyse en beschrijving van het wetgevingsproces, uitspraken van de toetsingscommissies, diepte-analyse van de zaak-Arends en empirisch focusgroeponderzoek).

Dit proefschrift identificeert welke betekenissen schuilgaan achter het concept 'overeenkomstige toepassing' in het wetgevingsproces, bij de toetsende instanties en in de medische praktijk, en reflecteert op de vraag hoe dit concept kan fungeren als aanvaardbaar en verdedigbaar normatief kader bij levensbeëindigend handelen door artsen.

Het overhandigen en accepteren van een schriftelijke wilsverklaring is normatief een sleutelmoment: in vertrouwen. Euthanasie bij een wilsonbekwame patiënt op basis van een schriftelijk verzoek blijkt mogelijk indien de schriftelijke wilsverklaring kan worden begrepen in relatie tot diens levensloop, indien met overtuiging sprake is van ondraaglijk lijden en wanneer de kwaliteit van de relatie arts-patiënt voldoende substantieel is. Het gewicht van specifieke feiten en omstandigheden in een individuele casus bepaalt en normeert of sprake kan zijn van gelegitimeerde euthanasie. De normatieve waarde van 'overeenkomstige toepassing' is dat het artsen zowel juridisch als praktisch in staat stelt om patiënten met dementie *tot en met* de laatste levensfase te begeleiden en hun normen, waarden en voorgeschiedenis te honoreren.

Petra Pijnakker. [In vertrouwen. Normatieve beschouwing over euthanasie, dementie en de schriftelijke wilsverklaring.](#) Universiteit Leiden, 2022

Promotores: prof. dr. Mattijs Numans, prof. mr. dr. Dick Engberts
Co-promotor: prof. dr. Joris Slaets

